

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШІНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ

збірник наукових праць

Одеса
2021

**УДК:376
П781**

**ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол № 7 від 25.03.2021 р.)**

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В.А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – доцент **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Соколова Г.Б. – доктор психологічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Лещій Н.П. – доктор педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Начинова О.В. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С.Д. – кандидат педагогічних наук, завідувача СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Григор'єва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць. /редкол.
О. І. Форостян та ін. - Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. –
114 с.

**УДК:376
ББК:74.00**

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», 2021

засобів театральної діяльності, можна значно поліпшити або повністю виправити саме порушення просодичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання вихователів, логопедів та інших фахівців вести цілеспрямовану, систематичну роботу щодо підвищення мовленнєвої активності дітей, розвитку їх мовленнєвих здібностей, корекції порушень мовлення з використанням більш ефективних, доцільних, цікавих для дітей методів, прийомів, засобів, які можуть сприяти появі інтересу у дітей до мовленнєвої діяльності.

Для багатьох майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти, а також і для педагогів з досвідом роботи, актуальною залишається проблема організації занять з використанням засобів театральної діяльності для розвитку і корекції мовлення та проведення театралізованої гри. Враховуючи вище зазначене, значення використання театралізованих засобів в розвивково-корекційних заняттях з дошкільниками, які мають порушення просодичної сторони мовлення, можна виокремити в актуальну проблему, яка потребує додаткового дослідження і вивчення. Подальшу свою роботу вбачаємо в розробці, впровадженні та експериментальній перевірці авторської методики розвитку і корекції просодичної сторони мовлення у старших дошкільників засобами театралізованої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. А. М. Богуш. Харків: Ранок, 2011. 176 с.
2. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: навч.- метод. посіб. А. М. Богуш, Н. І. Луцан. Київ: Слово, 2008. 408 с.
3. Боряк О. В. Методика корекції просодичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією засобами логопедичної ритміки. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2011, № 19. С. 13 – 20.
4. Формування просодичний сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку зі стертою дизартрією засобами театралізованої діяльності. URL: <http://vihovateli.com.ua/cons/3753-formirovanie-prosodicheskoy-storony-rechi-u-detej-starshego-doshkolnogo-vozhrasta.html> (дата звернення: 25.02.2020).

Лещій Н. П., Постернак А. В.

МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СИСТЕМНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Виявлення стану зв'язного мовлення є найважливішою складовою частиною обстеження мовленнєвої діяльності дітей з системним недорозвиненням мовлення. Однак, як правило, в мовленнєвій картці логопеди позначають методики обстеження і наводять зразки мовленнєвої продукції дитини, роблячи при цьому самі загальні висновки про несформованість цього виду мовленнєвого спілкування. До того ж, такий загальний висновок не відображає специфічних особливостей зв'язного

мовлення дітей з різними варіантами її недорозвинення, не дозволяє зробити висновки про ступінь оволодіння зазначеними мовленнєвими вміннями, а також не розкриває механізму порушення. Тому при обстеженні стану зв'язного мовлення необхідні знання про психологічну природу зв'язного мовлення, адже вони допомагають організувати правильний підбір методів корекції дітей з системним недорозвитком мовлення (СНМ).

При цьому слід керуватися положенням А.Р. Лурії про те, що для вивчення мовлення повинні бути застосовані методики, які відповідали б на «питання про можливі порушення, що входять до її складу компонентів і разом з тим давали можливість зробити висновки про порушення різних рівнів її побудови» [1].

Найбільше відповідають цим вимогам методики, спрямовані на вивчення мовленнєвих функцій і розумових процесів та орієнтовані на:

- визначення ступеня сформованості окремих ланок механізму мовлення;
- визначення обсягу наявних у дітей контекстних умінь і їх якостей;
- виявлення співвідношення інтуїтивних і усвідомлених навиків і умінь;
- виявлення рівня сформованості різних видів пов'язаних між собою монологів.

Однією з найкращих комплексних програм виявлення стану зв'язного мовлення у дітей з системним недорозвиненням мовлення, стала робота Т.А. Воробйової, методика якої являє собою посібник для розвитку мовлення дітей 4-6 років, де їм пропонується скласти розповідь по серії сюжетних картинок (у книзі представлені серії з двох, трьох, чотирьох і п'яти картинок). Серії сюжетних картинок можуть використовуватися логопедами, дефектологами і психологами також для тестування дітей. На звороті картинки дано опорні слова, звертаючись до яких можна скласти розповідь; допомогти дитині, якщо виникнуть складності в підборі слів для розповіді. Опорні слова - це іменники, дієслова та прикметники. Опорні слова допоможуть розширити словниковий запас дітей. Слід пам'ятати, що ці слова не є догмою. Творчість і фантазія дитини тільки вітаються. Під час складання оповідань за сюжетними картинками діти засвоюють нові слова, закріплюють їх у мовленні, навчаються будувати речення, розвивають зв'язне мовлення, логіку, мислення [2].

Робота за сюжетними картинками проводиться переважно в усній формі, але з їх допомогою в початковій школі можна проводити письмові роботи (перекази, твори).

Комплексна програма виявлення стану зв'язного мовлення у дітей з системним недорозвиненням мовлення Т.А. Воробйової включає в себе необхідні методи дослідження стану зв'язного мовлення:

- 1) методи дослідження репродуктивного зв'язного мовлення;
- 2) методи дослідження продуктивних видів зв'язного мовлення;
- 3) методи вивчення утворення смислового компонента зв'язного мовлення;
- 4) методи дослідження орієнтування в ознаках зв'язного мовлення.

Перша серія спрямована на виявлення репродуктивних можливостей мовлення дітей і включає два завдання:

- переказати текст як можна докладніше;
- переказати цей же текст, але коротко.

В якості експериментального матеріалу рекомендується використовувати тексти оповідань, розраховані на вік випробуваного і піддані адаптації в плані скорочення їх обсягу.

Для правильної оцінки мовленнєвої та смислової діяльності, особливо при негативних результатах, дітям задаються смислові питання, метою яких є з'ясування того, наскільки дитиною засвоєно зміст оповідання. Отримані відповіді аналізуються на основі логіко-психологічного підходу, запропонованого Н.І. Жинкіним і вдосконаленого в роботах його послідовників [3, 4].

Зазначена методика опирається на уявлення про зміст і оформлення розповіді та, відповідно до цього, передбачає аналіз смислової структури тексту та аналіз різних за своєю функціональною складністю типів речень і засобів їх об'єднання, що забезпечують зв'язність розповіді.

Друга серія експериментальних завдань спрямована на виявлення продуктивних мовленнєвих можливостей дітей та включає в себе два завдання. У першому завданні дітям пропонується самостійно розкласти серію сюжетних картинок в послідовності логічного розвитку подій, а друге завдання орієнтує дітей на складання оповідання за складеним сюжетом з картин.

Відібрані серії за своїм змістом мають бути доступні дітям.

Третя серія спрямована на виявлення особливостей побудови зв'язного повідомлення в умовах часткової заданості смислових і лексико-синтаксичних компонентів висловлювання і включає в себе три види завдань:

- скласти продовження розповіді з опорою на прочитаний зачин;
- придумати сюжет і скласти розповідь за предметними картинками, які діти повинні відібрати із загального банку предметних картинок;
- самостійно знайти тему та її реалізувати в оповіданнях.

Як видно з переліку завдань, методика вивчення стану зв'язного мовлення передбачає різну ступінь заданості компонентів задуму, що визначається, з одного боку, завданнями цього етапу дослідження, а з іншого – програмними вимогами до розвитку мовлення дітей з важкими порушеннями (в умовах навчання і виховання дітей як дошкільного, так і шкільного віку).

Четверта серія завдань спрямована на виявлення стану орієнтовної діяльності, оскільки орієнтування в правилах генерації тексту передуює створення зв'язного монологічного висловлювання.

Завдання цієї серії дозволяють виявити ступінь сформованості у дітей із системними порушеннями мовлення уявлення про те, що таке розповідь, тобто який зразок можна назвати розповіддю, а який - не можна. З цією метою дітям пропонується прослухати, порівняти два уривки: невеликий за

обсягом розповідь і коротку розповідь, позбавлену логічного смислу (набір слів, окреме речення, деформований варіант розповіді і т.д.) і визначити, який уривок є розповіддю. Оцінка отриманих відповідей проводиться з урахуванням способу орієнтування в зразках зв'язного мовлення [5].

Результати системного вивчення зв'язного мовлення дають можливість провести аналіз стану тих мовленнєвих навичок, якими необхідно оволодіти в процесі навчання та підібрати завдання та методи для корекції системного недорозвитку мовлення: підбір текстів для прослуховування та уривків текстів, їх адаптація до використання, підбір сюжетних картин та їх серій, визначення запитань, побудови плану роботи з дітьми з СНМ.

Список використаних джерел:

1. Бессонова Т. П. Дидактический материал по обследованию речи детей. Москва, 1997. – 342 с.
2. Ткаченко Т. А. Формирование навыков звукового анализа и синтеза. Альбом для индивидуальных и групповых занятий с детьми 4-5 лет. Приложение к комплекту пособий «Учим говорить правильно». Москва: «Издательство ГНОМ и Д», 2005. - 48 с.
3. Гольцер С. В. Методичний посібник з дитячої літератури. Ч.1.: Витоки дитячої літератури. Київ: Видавництво Т. І. Возяковой, 2004. – 72с.
4. Короткова Н. В. Художня література в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Дошкільне виховання. Київ, 2001. № 8. С. 34-41.
5. Воробьева В. К. К понятию системности нарушения речевой деятельности при моторной алалии: Современная логопедия: теория, практика, перспективы. Москва, 2002. – 265 с.

Лещій Н. П., Савченко М. В.

МУЛЬТИСЕНСОРНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Анотація: в статті висвітлено історичне підґрунтя проблеми формування мовленнєвої діяльності у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, підкреслено значущість використання мультисенсорного підходу, як умова успішного формування мовленнєвої діяльності в умовах загальноосвітньої школи.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, альтернативні комунікації, порушення інтелектуального розвитку, мультисенсорний підхід.

Актуальність. В зв'язку зі збільшенням кількості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у поєднанні з іншими вадами, зростає необхідність у подальшій модернізації та реформуванні освітнього процесу. Навіть для сучасної логопедичної науки, яка стрімко підлаштовується під запити суспільства, формування мовленнєвої діяльності у молодших